

Анатолій Падалко
(м. Житомир)

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ В ПРАЦЯХ В. КОХОВСЬКОГО (1633 – 1700 РР.)

Одним із найактуальніших завдань сучасної вітчизняної історичної науки є розширення джерельної бази. У цьому аспекті особливо важливим є залучення польських джерел, зокрема для вивчення визвольної війни під проводом Б. Хмельницького.

Більшість джерел української історії XVII ст. залишаються або зовсім не знані, або вивчені недостатньо. У цьому контексті інтерес мають праці польського історика, учасника війни Веспасіана Коховського (1622 – 1700 рр.). Він залишив ряд праць, які мають джерелознавчу та історіографічну цінність для дослідження історії України. Насамперед, йдеться про його твір «Польські аннали від смерті Владислава IV». В. Коховський висвітлив події 1648 – 1672 рр. Він, за документами королівської канцелярії та свідченнями очевидців, проаналізував події того часу, свідком яких був і сам.

Три томи його праці «Польські аннали» були видані ще за життя автора (четвертий залишився у рукопису). Відомо, що роботу над цим твором він не припиняв до кінця життя. На його світогляд мала вплив глибока релігійність, віра в католицькі догмати, впевненість у богообранності своєї вітчизни.

В українській історіографії до вивчення праць В. Коховського зверталися в XIX початку XX ст. такі історики як М. Максимович, В. Антонович, М. Грушевський. Вони відзначали, що факти з його праць є одним з найістотніших джерел з історії Південно-Західної Русі.

У працях В. Коховського щодо подій в Україні XVII ст. інтерес становлять відомості про запорозьких козаків. У його трактовці козаки – це військовий елемент, вільний від будь-чиєї влади. В. Коховський проаналізував причини соціального вибуху в Україні в середині XVII ст. Вважав, що тодішня влада з українським людом поступала несправедливо, обклала жахливими податками на все: на коней, худобу, зерно, пасіки, рибу ловлю і т. п.

Праці В. Коховського є цінним джерелом з воєнної, політичної і дипломатичної історії України середини XVII ст. У його творах висвітлено майже всі значні битви Національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького: Жовтоводська, Корсунська, Зборівська, Берестецька, Батозька, Жванецька, битви під Охматовим, біля Підгаєць [1].

У зв'язку з цим доречно згадати, що у 2009 р. у істориків Житомирщини інтерес викликала Міжнародна наукова конференція «Чуднівська кампанія 1660 року в дзеркалі польської історіографії», яку провів Житомирський державний університет (організатор – доктор

історичних наук. професор І. І. Ярмошик) і Польське наукове товариство у Житомирі. Учасники конференції підкреслили значимість праць В. Коховського, зокрема - «Історія правління Яна Казимира» у віддзеркаленні трагічних подій середини XVII ст. [2]. Як бачимо, праці В. Коховського значно розширюють джерельну базу для вивчення вітчизняної історії та історії нашого краю.

На сторінках праць В. Коховського можна знайти ряд фактів, які до сьогодні остаточно не з'ясовані і торкаються дипломатичної діяльності Б. Хмельницького в 1648 р. [3]. Він видрукував тексти переговорів, листування між представниками різних країн. Нерідко вони дослівно переписувались українськими літописцями, зокрема Григорієм Грабянкою [4].

Значна увага приділена характеристиці польських та українських діячів. Постаті керівників української держави – Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Тетері, Ю. Хмельницького позначені суперечливими характеристиками і побудовані на контрасті. До одних він ставився з симпатією, до інших – з ворожнечею [6]. Завдяки фактологічній насиченості праці В. Коховського дозволяють повніше встановити хід військових акцій, механізми взаємодії українського та польського таборів.

Належність В. Коховського до польського табору, зверхнє ставлення до козаків, віра в месіанство Речі Посполитої штовхали його до тенденційності у викладі матеріалу, до викривлення історичної реальності.

За роки незалежності України ряд істориків, зокрема, Ю. Мицик [6], О. Апросина [7], М. Кучернюк [8], критично проаналізували історичні факти і відомості, які висвітлені в працях В. Коховського, що стосуються історії України, визначили рівень їх вірогідності і в цілому високо оцінили їх цінність у висвітленні історії України в XVII ст.

Література:

1. Чуднівська кампанія 1660 року у дзеркалі польської історіографії. Збірка наукових публікацій про московсько-польську війну середини XVII ст. – Житомир: видавництво Євенок О. О., 2010. – 112 с.
2. Документы об Освободительной войне украинского народа 1648 – 1654. – К.: Наукова думка, 1965. – С. 131 – 137.
3. Смолій В. Богдан Хмельницький / В. Смолій, В. Степанков. – К.: Либідь, 1995. – С. 142.
4. Літопис гадяцького полковника Григорія Габ'янки. – К.: Наука, 1992. – С. 54.
5. Федорук Я. Міжнародна дипломатія і політика України 1654 – 1657 рр / Я. Федорук. – Ч. І. – Львів: Наука, 1987. – С. 92 – 96.
6. Мицик Ю. Джерела з історії Національно-визвольної війни

українського народу / Ю. Мицик. – Дніпро, 1996.

7. Апросіна О. Хроніка Веспасіана Коховського як джерело до історії України середини і третьої чверті XVII ст. та пам'ятка польської історіографії: дис. канд. іст. наук: 07.00.06 / Національна гірнича академія України. – Дніпропетровськ, 2000. – Шарк.

8. Кучернюк М. Джерела про російсько-українські політичні зв'язки (1648 –1654 рр.) / М. Кучернюк. – Львів: Вища школа, 1980. – 179 с.

9. Ярмошик І. Любарсько-Чуднівсько-Слободищенська битва 1660 року між польським та російським військом у дзеркалі польської історичної баталістики / І. Ярмошик // Чуднівська кампанія 1660 року у дзеркалі польської історіографії. Збірка наукових публікацій про московсько-польську війну середини XVII ст. – Житомир: видавництво Євенок О. О., 2010. – С. 3 – 13.

10. Kochowski Wespazjan // Słownik historyków polskich. – Царсзава: Wiedza powszechna, 1994. – S. 233 – 234.

11. [Kochowski W.] Annalium Poloniae ad obitu Vladislai IV. Climacteres scriptore Vespasianc a Kochova Kochowski. – Cracowiae, 1683.

12. Kochowski W. Historia panowania Jana Kazimierza przez nieznanego autora. Wydana z rekopismu przez Edwarda Raczyńskiego. – Poznan, 1840. – S. 2.

13. Kochowski W. Historia panowania Jana Kazimierza / W. Kochowski. – Т. 2. –Poznan: nakladem i czcionkami N. Kamieńskiego i Spólki, 1859. – 314 s.